

Social Sciences Indexed

International
SOCIAL MENTALITY AND
RESEARCHER THINKERS JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
SMARTjournal (ISSN:2630-631X)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

2019

Vol:5, Issue:23

pp.1324-1332

www.smartofjournal.com

editorsmartjournal@gmail.com

TÜRKİYE'DE MODERN COĞRAFYANIN ÖNCÜLERİNDEN FAİK SABRİ DURAN VE BİR TÜRK KIZININ AMERİKA YOLCULUĞU ADLI ESERİ

FAİK SABRİ DURAN OF THE PIONEERS OF MODERN GEOGRAPHY IN TURKEY AND HIS WORK TITLED A TURKISH GIRL'S JOURNEYS TO AMERICA

Mehtap KOCATÜRK

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi
Sakarya/TÜRKİYE

Article Arrival Date : 29.08.2019

Article Published Date : 19.09.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31576/smryj.342>

Reference :Kocatürk, M. (2019). "Türkiye'de Modern Coğrafyanın Öncülerinden Faik Sabri Duran ve Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu Adlı Eseri", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 5(23): 1324-1332

ÖZET

Faik Sabri Duran, ülkemizde coğrafya biliminin gelişmesinde ve ilerlemesinde büyük rol oynayan öncü isimlerden biridir. Üniversite eğitimi için gittiği Fransa'da önemli coğrafya hocalarından dersler alan Duran, her kesime hitap eden kitaplar kaleme almış, okullarda çeşitli dersler ve halka açık konferanslar vermiştir. Böylelikle coğrafyayı yalnız öğrencilere değil halka da tanıtır ve sevdirmiştir. Küçük yaşlardan itibaren birçok seyahate giden Duran, bu sayede görebilen öğrenmenin önemini kavramış kitaplarında da görsel unsurlara fazlasıyla yer vererek bu imkânı bulamayan insanlara çeşitli bölgelerin sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi yapılarını tanıtmıştır. Dolayısıyla kuru bir anlatım ile haritadan yer göstermek ve öğrenciye ezbere isim saydırmak yerine anlatılanların okuyucunun zihninde canlanmasını sağlamaya çalışmıştır. Faik Sabri Duran, böylelikle ülkemizde isim coğrafyası yerine tasvirî coğrafya anlayışının yer edinmesine katkı sağlayan önemli isimlerden biri olmuştur. Bu çalışmada Türkiye'de modern coğrafyanın kurucularından Faik Sabri Duran'ı kısaca tanıtmak ve onun tasvirî coğrafya anlayışına uygun olarak kaleme aldığı gezi yazıları, bilhassa Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu adlı eseri hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Faik Sabri Duran, Gezi Yazısı, Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu.

ABSTRACT

Faik Sabri Duran has been one of the pioneers who played a major role in the development and advancement of the science of geography in our country. Duran who took lessons from important geography instructors in France where he went for university education wrote books appealing to all segments of society and gave lessons and public lectures in schools. Thus, he introduced and ingratiated geography not only to students but also to the public. Duran, who travelled many times from an early age, understood the importance of learning by seeing thanks to his trips and introduced the social, cultural, economic and geographical structures of various regions to the people who could not find this opportunity by including visual elements in his books. Therefore, instead of showing a place in the map with a plain instruction and giving the names by heart, he ensured that the narrations come to life in the minds of the readers. Herewith, Faik Sabri Duran became one of the important names in our country who contributed understanding of descriptive geography to gain ground instead of name geography. In this study, it was aimed to introduce briefly Faik Sabri Duran, one of the founders of modern geography in Turkey, and give information about his travel writings which were written according to his understanding of descriptive geography especially his work titled A Turkish Girl's Journey to America.

Key Words: Faik Sabri Duran, Travel Writing, A Turkish Girl's Journey to America.

1. GİRİŞ

Coğrafya, Grekçe yer, dünya, yeryüzü anlamına gelen “gê” ile tasvir etmek, çizmek anlamındaki “graphê” sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Terim olarak ilk defa M.Ö. 276 yılında Sirene’de dünyaya gelen matematikçi ve coğrafyacı Eratostenes tarafından kullanılmıştır. Zaman içerisinde anlam, içerik, kapsam ve yöntem bakımından değişikliğe uğrayan coğrafya, önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Ortaçağa gelindiğinde batıda bilimsel anlamda birtakım aksaklıklar yaşanmasına rağmen Müslüman coğrafyacılar hem alan hakkında bilgi sahibi olmak hem de dini vecibelerinde kullanmak üzere coğrafya ile alakadar olmuşlardır. Bu dönemde Müslüman alimler, matematiksel coğrafya başta olmak üzere coğrafyanın hemen her alanı ile ilgili önemli çalışmalar yapmışlar ve eski dönemlere ait eserleri tercüme ederek farklı kültürlerin bilgi birikiminden yararlanmışlardır. Rönesans ve coğrafi keşiflerle birlikte yapılan çalışmalar ve giderek artan tercüme faaliyetleri ile coğrafya, belli bir merhaleye ulaşmış ve bugünkü modern coğrafyanın temelleri atılmaya başlanmıştır. Osmanlı’da ise coğrafya çalışmaları Piri Reis, Seydi Ali Reis ve Kâtip Çelebi gibi önemli alimler tarafından yapılan çalışmalarla büyük bir gelişme göstermiştir. Osmanlı’nın batılılaşma çalışmaları neticesinde XIX. yüzyıldan itibaren diğer alanlarda olduğu gibi coğrafyada da önemli adımlar atılmıştır. Tüm bu çabalar neticesinde 1915 yılında Darülfünun’da müstakil bir coğrafya bölümü kurulmuştur. Bu dönemde bölüm kadrosunda yer alan Faik Sabri Duran hem yazdığı kitaplar hem de verdiği derslerle modern coğrafya anlayışının ülkemizde yer edinmesinde önemli isimlerden biri olmuştur.

Bu çalışmada araştırmacı, seyyah, yazar, mütercim ve eğitimci Duran, kısaca tanıtıldıktan sonra, gezi yazısı türündeki kitapları üzerinde durulacak ve bunlar içerisinde Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu isimli eseri ele alınacaktır.

2. FAİK SABRİ DURAN’IN HAYATI

Faik Sabri Duran 1884 yılında Üsküdar’da dünyaya gelmiştir. Babası Posta ve Telgraf Nezâreti Evrak Müdürü Hüseyin Sabri Bey’dir (Küçük, 2013).

İlköğrenimini Ravza-i Terakki mektebinde tamamlayan Duran, sonrasında Üsküdar Askerî ve Mülkî İdadisi’ne başlamış, ardından dil bilgisini ilerletmek amacıyla Saint Benoit Lisesi’ne geçmiştir (İhsanoğlu, Şeşen, Bekar, Gündüz, & Fuat, 2000). Mezun olduktan sonra 1901 ile 1906 yılları arasında İstanbul’daki çeşitli dergi ve gazetelerde görev almış ardından Paris’e giderek burada Türk resim, tiyatro ve orta oyununun Batı’da tanınmasında büyük rol oynayan Adolphe Thalasso ile çalışarak onun yayımladığı eserlere katkıda bulunmuştur. Meşrutiyetin ilanından sonra ülkeye dönen Duran, Musavver Muhit, Resimli Kitap ve Resimli Roman dergilerini çıkarmaya başlamıştır (Küçük, 2013).

Faik Sabri Duran, 1909’da Maarif Nezareti’nin Avrupa’ya öğrenci yollamak için düzenlediği sınavı kazanarak Paris’e gönderilmiş ve Louis le Grand Lisesi’nde bir yıl eğitim almıştır. Ertesi yıl Sorbonne Üniversitesi coğrafya bölümünde eğitim hayatına devam eden Duran, burada Lucien Louis Joseph Gallois (ö. 1941) ve Marcel Dubois (ö. 1916) gibi önemli coğrafyacıardan dersler almış, yanı sıra coğrafya alanındaki yeni yöntem ve teknikleri Avrupa’ya yaymak için Amerika’dan gelen William Morris Davis (ö. 1934)’in konferans şeklinde verdiği derslere katılmıştır (Akyol, 1944).

Paris’te *İngiliz asıllı Crottrinne Rena Hanım ile tanışmış*, 1912’de Londra’da bulunan Türkiye Büyükelçiliği’nde evlenerek yurda dönmüşlerdir. Bu evlilikten Lütfiye –kendi deyimleriyle Lulu- isimli bir kız çocuğu dünyaya gelmiştir (Özmeral, 2002).

¹ Kaynaklarda doğum yılı 1882 olarak belirtilse de mezar taşında 1884 yazmaktadır. Adı geçen kaynaklara örnek olarak bk. İbrahim Hakkı Akyol, “Ölümlerinin Yıl Dönümü Münasebetiyle Müderris Faik Sabri Duran ve Prof. Ernest Chaput” *Türk Coğrafya Dergisi* V-VI (Mayıs 1944) s.143.; İhsanoğlu v.dğr. *Osmanlı Coğrafya Literatürü Tarihi -II* (İstanbul: IRCICA Yayınları, 2010), 534. ;Emre Dölen, *İstanbul Darülfünunu’nda Alman Müderrisler -1915-1918*(İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013),139.

Duran, ülkeye döndükten sonra Maliye Mektebi, Yüksek Ticaret Mektebi, Vefa ve İstanbul Sultanileri, Darümuallimin-i Aliye, Darümuallimat ve İnas Darülfünunu gibi orta ve yüksek seviyeli okullarda görev almıştır (Akyol, 1944).

1913'de Darülfünun'daki vazifesinden ayrılan coğrafya hocası Saffet Geylangil'in (ö. 1945) yerine 21 Nisan 1913 tarihinde coğrafya muallimi olarak atanmış, Duran ilk coğrafya kitabı olan Osmanlı Coğrafya-yı İktisadîsi'ni de aynı yıl kaleme almıştır (Dölen, 2013).

Duran, Darülfünun'un yeniden düzenlenmesi kapsamında Almanya'dan davet edilen coğrafya profesörü Erich Obst (ö.1981) ile birlikte çeşitli çalışmalarda bulunmuş; Darülfünun'da müstakil bir coğrafya bölümünün açılmasına, Coğrafya Darülmesai (Coğrafya Enstitüsü) ve Tetkikat-ı İklimiye Encümeni'nin kurulmasına büyük katkılar sağlamıştır.

1920'de sağlık sorunlarından ötürü Darülfünun'dan istifa edip yurt dışına giden Duran, 1926 yılında ülkeye geri dönerek Devlet Matbaası müdürlüğü, Gazi Terbiye Enstitüsü müdürlüğü ve Galatasaray Lisesi coğrafya öğretmenliği gibi görevlerde bulunmuştur (Yiğit & Tunçel, 2017).

1942 yılında kısmi felç geçiren Duran, 7 Mayıs 1943 yılında tekrar bir felç geçirerek hayata veda etmiştir (Alagöz, 1943).

Faik Sabri Duran, çeşitli türde eserleri bulunan önemli bir muharrirdir. Duran'ın eserlerine; ansiklopedi tarzındaki kitabı: Yeni çocuk ansiklopedisi, okullar için yazdığı ders kitapları: Umumi coğrafya Dersleri ve Yeni Türkiye Coğrafyası, atlasları: Büyük Atlas ve Orta Atlas ile ülkeler coğrafyası kitapları: Bugünkü Almanya, Bugünkü Fransa örnek olarak gösterilebilir.

2.1 Faik Sabri Duran'ın Gezi Yazısı Türündeki Eserleri

İsim coğrafyası yerine tasviri coğrafya anlayışının ülkemizde yer edinmesinde büyük payı olan Duran'ın seyahatname türünde kaleme aldığı eserleri bu anlayışın en önemli örneklerindedir. İstanbul'dan Londra'ya Şileple Bir Yolculuk ve Akdenizde Bir Yaz Gezintisi isimli eserleri müellifin kendi tecrübe ve gözlemlerine dayanan, başından geçen olayların yer aldığı kitaplardır.

Duran, hem halkın hem de öğrencilerin yararlanması için bu kitapları kaleme almış ve okuyucuya adeta bir seyyah gibi ülke ülke dolaşma imkânı tanımıştır. Oldukça sade ve akıcı bir dille kaleme alınan bu eserler çok sayıda görsel unsur içermektedir. Böylelikle Duran, teknolojik imkânların henüz gelişmediği bir dönemde ülkeleri ve şehirleri tanıtmakta, çok sayıda resim kullanarak anlatılanların okuyucunun zihninde canlanmasını sağlamaktadır. Bunun için de gördüklerini bazen İstanbul bazen de farklı şehirler ile kıyaslayarak veya örneklendirerek anlatmaktadır. Dolayısıyla kitaplar okuyucuda heyecan ve merak uyandırmasının yanı sıra onlara farklı ülke ve şehirleri mukayese etme olanağı da vermektedir. Bu kitaplar aynı zamanda yurt dışına çıkacak olanlar için de bir rehber niteliği taşımaktadır.

2.2 İstanbul'dan Londra'ya Şileple Bir Yolculuk

1934 yılında Akşam Kütüphanesi tarafından İstanbul'da basılmış olan eser 267 sayfadır. Faik Sabri Duran 1933 yılında eşi ve kızı ve ile birlikte İngiltere'ye bir seyahate çıkmıştır. Gezi boyunca karşılaştığı yeniliklere ve ilgi çekici hadiselerle dair tuttuğu seyahat notları Akşam gazetesinde yayımlanmaya başlamış ve okuyucu tarafından büyük beğeni ile karşılanmıştır. Duran, eserin önsözünde karşılaştığı kişilerin iltifatları ve notların kitaplaştırılması talepleri üzerine kitabı kaleme aldığını beyan etmiştir (Duran, 1934).

Duran, Telamon isimli bir şileple 25 Haziran 1933 tarihinde İstanbul'dan yola çıkmıştır. İki İngiliz kadın öğretmenin gemiyi tavsiye etmesi üzerine incelemeye koyulmuştur. Yük gemisi ile yolculuğa ilk önce pek sıcak bakmasa da geminin konforlu, kalabalıktan uzak ve sakin olmasından dolayı şileple yolculuğa çıkmaya karar vermiştir (Duran, 1934).

Kavala, Girit, Selanik, Patras ve Lizbon gibi durakların ardından Amsterdam'a varmış, oradan da Londra'ya ya geçmiştir. Dönüşte ise yolun bir kısmını kara yolu üzerinden takip ettikten sonra geri

kalanını Venedik'ten kalkan Abbazia isimli bir vapurla tamamlamıştır. Yaklaşık iki buçuk ay süren bu seyahat 6 Eylül Çarşamba günü İstanbul'da son bulmuştur. Kitap içerisinde seyahat boyunca uğranılan yerleri gösteren bir kroki de mevcuttur.

Duran, seyahat esnasında uğradığı bölgelerin tarihi, kültürel, coğrafi yapısı, şehir düzenlemesi, nüfus bilgisi ve ulaşım sistemi gibi bilgilerin yanı sıra karşılaştığı ilginç giyim tarzlarına ve dikkat çeken hadiselere de yer vermiştir. Sözelimi, Marken adasındaki kadınların farklı renklerde üç dört kısa fistanı üst üste giydiklerine, bellerine beyaz renkte geniş bir patista kemer ve başlarına dantelden bir başlık taktıklarına değinmiştir. Aynı şekilde İngiltere sokaklarında dolaşırken rastladığı otomatik açılan garaj kapısını bir o kadar ilgi çekici bulmuş, bu sistem hakkında bilgi verdikten sonra nasıl çalıştığı ile ilgili çizilmiş bir krokiye de yer vermiştir (Duran, 1934). Eser kimi zaman farklı şehirlerin kıyaslanması kimi zaman da şehirlerin eski-yeni halleri arasındaki ayrımın ortaya konması bakımından da önem taşımaktadır.

Duran'ın bu şekilde ele aldığı şehirlerden biri İzmir'dir. İzmir'den bahsederken eskiye nazaran çok geliştiğini, çevre düzenlemesi yapıldığını ve daha temiz, düzenli bir hâl aldığını belirtmiştir. Amsterdam'ı anlatırken buranın yaklaşık doksan ada üzerine kurulu olmasına rağmen Venedik'te olduğu gibi halkın gondollarla gezinmek yerine daha çok bisiklet kullandığından veya Pire rıhtımının Galata'nın on-on beş yıl önceki hâlini andırdığından söz etmiştir (Duran, 1934).

2.3 Akdenizde Bir Yaz Gezintisi

1938 yılında Kanaat Kitabevi tarafından İstanbul'da basılmıştır.190 sayfadan meydana gelen kitapta157 adet resim bulunmaktadır.

Faik Sabri Duran eserinde İstanbul'dan Londra'ya Şileple Yolculuk adlı kitabının okuyucular tarafından çok beğenildiğini ve bu tür kitaplar kaleme alması yönünde talepler olduğundan söz eder. Bu sebeple hem tatil yapmak hem de halkı bilgilendiren bir kitap daha kaleme almak niyetiyle bir seyahat acentasının Akdeniz seyahati turuna katılır (Duran, 1938).

Eşi ve kızı ve ile birlikte Capo Faro isimli bir vapurla 15 Mayıs 1937 tarihinde İstanbul'dan yola çıkan Duran; Malta, Napoli, Capri, Pompei, Marsilya, Nis, Monte Carlo, Monaco, Genova, Pisa, Floransa, Roma, Postumia ve Venedik'e gitmiş, bir ay süren bu yolculuğun ardından 15 Haziran Salı günü İstanbul'a dönmüştür.

Genellikle yaklaştığı her durağın uzaktan görüntüsünü tasvir etmek ve kendisinde uyandırdığı izlenimden söz etmekle işe başlamıştır. Ardından bölgenin tarihi ve coğrafi özellikleri, sanatsal, sosyal, kültürel, ekonomik faaliyetleri gibi konular hakkında bilgi vermiştir.

Duran, eserinde sadece gezip gördüğü yerlerin özelliklerini anlatmakla kalmamış, başından geçen olaylardan, karşılaştığı çeşitli ilgi çekici manzaralardan ve bölgeye mahsus yemeklerden de söz etmiştir. Sözelimi, Napoli'de uğradığı Risto Rante isimli küçük bir lokantada yediği yemeklerden bahsetmiş ve burada oldukça beğendiği spagetti ile ilgili bir resme de yer vermiştir (Duran, 1938).

Tasviri coğrafya anlayışı ile eserlerini kaleme alan Duran, tıpkı İstanbul'dan Londra'ya Şileple Yolculuk adlı eserinde olduğu gibi burada da okuyucuların anlatılan bazı yerleri zihinlerinde tahayyül edebilmeleri ve daha kolay anlayabilmeleri için İstanbul ile kıyaslama veya örnekendirme yapma yoluna başvurmuştur. Malta limanını anlatırken Galata ile Eyüp arasındaki mesafeyi örnek vererek okuyucuya bu iki yer arasındaki mesafenin göz önüne alındığında Malta limanının daha kolay anlaşılacağını belirtmiştir (Duran, 1938).

Duran bu şehirlere gidecek olanlara da zaman zaman çeşitli uyarı ve tavsiyelerde bulunur; Venedik'i ziyaret edeceklere muhakkak gondol ile şehirde ufak bir gezintiye çıkmalarını, Malta'ya gidecek olanların esnafın yoğun ilgisinden bunalmamak için yabancı olduklarını belli etmemeleri gerektiğini söyler (Duran, 1938).

2.4 Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu

Çalışmamıza konu teşkil eden Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu isimli eser, Duran'ın kızı Lütfiye'nin yaptığı Amerika seyahati boyunca babasına gönderdiği gezi notlarının Faik Sabri Duran tarafından düzenlenerek kitap haline getirilmesi ile meydana gelmiştir. Çocukluğundan beri uzun seyahatlere çıkan Duran, gezilerin en iyi bilgi edinme şekillerinden biri olduğu kanaatine vardığından kızının bu seyahate çıkmasına izin vermiştir. Duran'ın teknolojik imkânların, ulaşım ve iletişim ağının henüz gelişmediği bir dönemde kızının yaklaşık beş ay süren uzun bir yolculuğa çıkmasına izin vermesi bilgiye ve öğrenmeye verdiği önemin en önemli göstergelerindedir. Eser yazarın modern kadın algısını yansıtmasının yanı sıra genç bir kızın Amerika hakkındaki düşüncelerini ve ülkenin o gün için gelinen seviyesini ortaya koymaktadır.

1935 yılında Akşam Matbaası tarafından İstanbul'da basılan eser 261 sayfadan meydana gelmekte ve çok sayıda resim içermektedir. Duran ailesinin bir süredir evlerinde misafir ettikleri Dr. Cosette Faust Newton isimli Amerikalı bir hanım Amerika'da vereceği konferanslarda kendisine yardım etmesi için Lütfiye'yi Amerika'ya davet etmiştir. Duran, hem kızının şimdiye kadar hiç yanlarından ayrılmamış olması hem de dönüşte yalnız kalacağı düşüncesiyle bu fikre ilk önce pek sıcak bakmamıştır. Ancak kızının bu yolculukta birçok deneyim elde edeceğinden ve oldukça bilgili bir hanım olan Dr. Newton'un seyahat boyunca kızına faydası dokunacağını düşündüğünden izin vermiş, fakat kızına her gün yolculuğa dair notlar tutması, uğradığı şehirlerde gördüklerini, hissettiklerini ve izlenimlerini yazarak kendisine mektup yollamasını şart koşmuştur. Duran, bu notları bir araya getirerek bir kitap yazmayı ve okuyucuya adeta bir Amerika seyahati yaptırmayı amaçlamıştır (Duran, 1935).

Dr. Newton ve Lütfiye Duran 30 Ağustos'ta İstanbul'dan Tevere isimli bir vapurla yolculuğa başlamış, ardından Triyeste'de Saturnia isimli başka bir vapura geçerek bununla New York'a gitmişlerdir.

Başından geçen olayların yanı sıra uğradığı yerlerin tuhaf âdet, gelenek, farklı yaşam biçimleri ile bu yerlerin tarihi ve coğrafi özellikleri gibi pek çok konu hakkında bilgi veren Lütfiye, böylelikle sadece Amerika'yı değil yol boyunca uğradığı durakları da okuyucuya tanıtmıştır.

Lütfiye'nin bu seyahatte karşılaştığı en farklı yaşam biçimlerinden biri, eski ve yeni hayat tarzlarının bir arada yer aldığı Napoli'de bulunmaktadır. Napoli'de bir tarafta altı-yedi katlı taş evler, dar sokaklar, bu sokaklarda evden eve uzanan çamaşır ipleri ve köşe başlarındaki seyyar makarnacılar da elleriyle makarna yiyen insanlar varken biraz ötede Via Vittorio ve Via Toleda gibi büyük caddeleri, Pizza Dante gibi süslü meydanları ve mabetleri ile modern bir şehir yer almaktadır (Duran, 1935).

Lütfiye, şehir hakkındaki genel kanılar yerine kendisinde uyanan izlenimlere de değinmektedir. Örneğin; Napoli halkı burasının dünyada eşi benzeri olmayan güzellikte bir yer olduğunu düşündüklerinden "Napoli'yi görmeli sonra ölmeli" derler, gemiciler arasında ise şehrin kötü kokmasından dolayı "Napoli'yi koklamalı sonra kaçmalı" şeklinde bir genel kanı vardır. Ancak Lütfiye, şehrin güzel olmakla birlikte dünyada eşi benzeri bulunmayan bir yer olmadığı ve her yerinin kokmadığı kanaatine vardığından bu iki genel kanıya katılmaz. Böylelikle Lütfiye, okuyucuya bir şehir hakkında duyduklarının bire bir gerçeği yansıtmayabildiğini de göstermektedir.

Napoli'nin ardından Palermo'ya giden Lütfiye, burada gördüklerini anlatırken ilginç adetlere de değinmiştir. Bu adetlerden biri yük arabasını süslemektir. Hemen her yerinde süsler, oymalar ve resimler bulunan bu arabaların atları da bir o kadar süslüdür. Palermolular atlarına nazar değmemesi için küçük bir boynuz veya at nalı da takarlar. Oldukça ilginç olan bu âdetin unutulmaması için her sene araba süsleme yarışması yapılır ve birinci ödüllendirilir (Duran, 1935).

Lütfiye halkın giyim kuşamına dair gördüklerine de yer vermiştir. Sözelimi Azor adasında kadınların topuklarına kadar koyu mavi renkte bir manto giydiklerinden ve aynı renkte kömür çuvalını andıran büyük bir başlık taktıklarından söz etmiştir (Duran, 1935).

20 Eylül Perşembe günü Amerika'ya ayak basan Lütfiye, burada da birçok yenilik ve değişiklik ile karşılaşmış aynı zamanda dikkatini çeken pek çok hadiseye tanık olmuştur.

Bunlardan biri New York'un kalabalığıdır. Bu şehrin en işlek yeri olan Times Square'ın yer altı istasyonundan günde ortalama 513.000 kişi geçmekte ve bu sayı bir yılda 187.000.000'u bulmaktadır. İstanbul'un bütün nakliye araçları olan tramvay, tünel, Şark demiryolları ve Anadolu banliyö hattı, Akay, Şirket ve Haliç vapurlarının yılda ortalama 104.400.000 olduğu düşünüldüğünde şehrin sadece bir istasyonunun ne kadar kalabalık olduğu daha net görülmektedir (Duran, 1935).

Kalabalığın dışında New York sokaklarının altmış, yetmiş katlı yüksek binaları, insanların işe yetişme telaşları, kadınlara yönelik çok sayıda mağazanın olması ve bunca mağazaya rağmen tekerlekli arabalarda ellerindeki malları satmak için bağıra çağıra satış yapan insanlar da dikkatini çeken diğer unsurlardandır. Böylelikle New York'ta modern hayatın yanında eskiye dair yaşantıların da sürdürüldüğü görünmektedir (Duran, 1935).

Lütfiye'nin Amerika ile ülkemizi kıyasladığı bir diğer konu da iletişim sektörüdür. Dünyanın telefon merkezi olarak kabul edilen ve 1.800.000 telefon abonesi bulunan New York bu sektörde oldukça gelişmiş durumdadır. Ancak ülkemizin bu alanda çok fazla gelişme sağlayamadığı kanaatinde olan Lütfiye bu konuda birkaç örnek verir. Bir abone arandığında abone yerinde yoksa yapılan aramanın kaydedilerek aboneye ulaştırılması, yanlış numara çevrildiği zaman makineden sesli bir uyarı işareti gelmesi, bozuk para olmadığı taktirde telefoncuya "karşı tarafın hesabına konuşacağım" dendiğinde karşı tarafın kabul etmesi halinde görüşme ücretinin ondan alınması ve yardım çağırısında bulunmak için yapılan görüşmenin ücretsiz olması New York'ta uygulandığı halde ülkemizde olamayan uygulamalardandır. Bu uygulamaların bir kısmı sadece ülkemizde değil Avrupa'nın bazı büyük şehirlerinde de hayata geçmemiştir. Dolayısıyla Lütfiye, Amerika'nın iletişim sektöründe sadece ülkemizden değil, Avrupa'dan da ileri bir durumda olduğunu ortaya koymaktadır (Duran, 1935).

Lütfiye, Amerika'da pek çok tuhaf olaya da tanık olmuştur. Bunlardan biri "ısmarlama evler"dir. Lütfiye, ev yaptırmak isteyenlerin kataloglardan ev seçtiğini veya hazır ev modellerini incelediklerini, seçilen evlerin pencereden merdivene, tesisat borularından elektrik tellerine kadar ayrı ayrı paketlenerek evin kurulacağı yere gönderildiklerini belirtir. Burada en çok dikkatini çeken şey ise evlerin kurulduktan sonra odalarının yerlerinin değiştirilebilir veya yeni oda eklenebilir olmasıdır.

Amerika'nın hemen her yerinde bulunmakla birlikte Şikago'da daha yaygın olan ayaküstü bir şeyler yeme alışkanlığı da Lütfiye için bir o kadar ilgi çekicidir. Lütfiye, bu tarz yemek yenen yerlerden biri olan eczaneler hakkında bilgi verir. Eczanelerin ilaç haricinde kırtasiye ürünlerinden ev eşyalarına kadar pek çok ürün barındıran büyük mağazalar olduğunu ve diğer büyük mağazalarda olduğu gibi içerisinde kahvaltılık köşeleri yer aldığını ifade eder. Her daim çay, kahve ve sandviç gibi yiyecek- içecek bulunan bu eczanelerin diğer bir özelliği ise belli gün ve saatlerde sıcak yemek servisi yapılması ve insanların bar masalarını andıran yüksek masaların etrafında yemek yerken arkalarında uzunca bir sıranın bulunmasıdır.²

Lütfiye, Amerika'da dünyanın hiçbir yerinde görünmeyen bir uygulamaya da şahit olur: "haydutlar ve hırsızlar sergisi". Dünyada suçluların en çok bulunduğu ülke olan Amerika'nın bu sergisinde polisler yirmi suçluyu yan yana dizer, karşılarında da herhangi bir suça maruz kalmış insanlar dizilir ve suçluları teşhis etmeye çalışırlar.

Lütfiye, gittiği yerlerin tarihi ve sanatsal yapılarına da değinmektedir. New York'taki özgürlük heykeli bunlardan biridir. Bu heykelin Fransız August Bertholdt tarafından yapıldığını ve Amerika İstiklali'nin 100. yılı dolayısıyla 1876 yılında Fransa Cumhuriyeti tarafından ülkeye gönderildiğinden söz eder.

² Kitapta konu ile ilgili yer alan resim, ek 3'te bulunmaktadır.

Amerika serüveninin ardından Lütfiye, New York-İstanbul arasında sefer düzenleyen Exmout isimli bir şileple ülkeye dönmüştür.

3. SONUÇ

Coğrafyayı istatistikî bilgiler içeren, ezbere dayalı bir bilim olmaktan kurtarmaya çalışan Faik Sabri Duran yazdığı eserler, verdiği dersler ve halka açık konferanslar ile coğrafyanın gelişmesine önemli katkılar sağlayan isimlerin başında gelmektedir. Duran'ın yetişkin bireylerin bile tek başına yurt dışına kolaylıkla seyahate çıkmadığı bir dönemde kızına yeni bilgiler elde etmesi ve kendini geliştirmesi için izin vermesi onun öğrenmeye verdiği önemi göstermektedir.

Kızının gezi notlarını bir araya getirerek kaleme aldığı Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu isimli eseri genç bir kızın gözünden gezi boyunca uğranılan durakların ve Amerika'nın o gün için geldiği konumu göstermektedir. Lütfiye Duran XX. yüzyılın başlarında Amerika'nın ulaşımdan haberleşmeye, tekstilden inşaat sektörüne kadar pek çok yönden gelişmiş bir durumda olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akyol, İ.H. (1944). “Ölümlerinin Yıl Dönümü Münasebetiyle Müderris Faik Sabri Duran ve Prof. Ernest Chaput”, Türk Coğrafya Dergisi, 0 (5-6): 144.
- Alagöz C. (1943). “Haberler”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 1(5):196-197.
- Dölen, E. (2013). İstanbul Darülfünunu'nda Alman Müderrisler (1915-1918), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Duran, F.S. (1934). İstanbul'dan Londra'ya Şileple Bir Yolculuk, Akşam Kütüphanesi, İstanbul.
- Duran, F.S. (1935). Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu, Akşam Matbaası, İstanbul.
- Duran, F.S. (1938). Akdenizde Bir Yaz Gezintisi, Kanaat Kitabevi, İstanbul.
- İhsanoğlu, E. ; Şeşen, R., Bekar, M.S. & Gündüz, G. & Furat, A.H. (2010). Osmanlı Coğrafya Literatürü Tarihi, IRCICA Yayınları, İstanbul.
- Küçük, S. (2013). “Osmanlı Algısında Garb Teknolojisi: Mösyö Elektrik'in Sergüzeşti” Belleten LXXVII (279):722.
- Yiğit, A. & Tunçel, H. (2017). 100.Yılında Türkiye'de Coğrafyacılar Türkiye Coğrafyacı Biyografileri (1915-2015), Türk Coğrafya Kurumu Yayınları:8, Bilecik.
- <http://www.istanbullite.com/8595stanbulevvelzaman/luluyarayis.html>

Ek 1: Lutfiye Duran'ın Şikago sokaklarında yürürken bir fotoğrafçı tarafından çekilen resmi.

Ek 2: Lütfiye Duran dönüş yolunda Exmouth isimli gemide Katriuka isimli köpeği severken

Ek 3: Eczanelerde öğre yemeği.